

Občané o ústavních pravomocích prezidenta - leden 2014

Technické parametry

Výzkum:	Naše společnost, v14-01
Realizátor:	CVVM, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
Projekt:	Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.
Termín terénního šetření:	13. – 20. 1. 2014
Výběr respondentů:	Kvótní výběr
Kvóty:	Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání
Zdroj dat pro kvótní výběr:	Český statistický úřad
Reprezentativita:	Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let
Počet dotázaných:	1105
Počet tazatelů:	262
Metoda sběru dat:	Osobní rozhovor tazatele s respondentem
Výzkumný nástroj:	Standardizovaný dotazník
Otázky:	PI.7, PI.12, PI.13, PI.14, PI.16, PI.17
Zveřejněno dne:	11. února 2014
Zpracoval:	Naděžda Čadová

Centrum pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR v lednovém šetření zjišťovalo, jaký je postoj občanů k ústavním pravomocím prezidenta republiky. Tématem otázek byl jak obecný názor na rozsah ústavních pravomocí prezidenta, tak názory na některé konkrétní pravomoci, jakými jsou udělování amnestie či milosti nebo zmírňování trestu, zastavování soudního řízení, rozpuštění poslanecké sněmovny, používání práva veta, jmenování bankovní rady České národní banky a jmenování soudců Ústavního soudu.

Tabulka 1: Pravomoci prezidenta by měly být...¹ (v %)

	duben 2002	únor 2004	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2009	leden 2011	leden 2012	březen 2013	leden 2014
zachovány	41	52	56	59	61	60	56	53	45	52
zúženy	35	9	11	8	12	12	12	17	16	25
rozšířeny	11	32	25	22	19	20	22	20	32	15

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 13. – 20. 1. 2014, 1105 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

¹ Otázka: „Myslíte si, že by měly být pravomoci prezidenta rozšířeny, zúženy, nebo by měly zůstat tak, jak je tomu nyní?“

Jak ukazuje tabulka 1, v české veřejnosti je nejsilněji zastoupen názor, že stávající pravomoci prezidenta republiky mají být zachovány (52 %). Čtvrtina dotázaných (25 %) se vyslovila pro zúžení prezidentských pravomocí a jen 15 % českých občanů si myslí, že by se měly pravomoci prezidenta rozšířit.

V české společnosti dlouhodobě převládá názor, že stávající pravomoci českého prezidenta by měly zůstat zachovány. Mezi respondenty, kteří se vyslovili pro změnu pravomocí prezidenta, ale v období let 2004 až 2013 převládal názor, že by pravomoci prezidenta měly být rozšířeny. V aktuálním výzkumu došlo v tomto směru k obratu, když mezi respondenty, kteří si přejí změnit současný stav pravomocí prezidenta, významně převážil podíl těch, kteří by si přáli jejich zúžení. Podíl respondentů, podle kterých by se pravomoci prezidenta měly zúžit, byl v aktuálním šetření nejvyšší od roku 2004.

Názor, že stávající pravomoci prezidenta by měly být rozšířeny, vyjadřovali častěji lidé hodnotící svoji životní úroveň jako špatnou, potenciální voliči ČSSD a lidé, kteří se sami politicky zařadili k levíci. Zúžení pravomocí prezidenta by častěji uvítali respondenti, kteří uvedli, že by ve volbách do Poslanecké sněmovny dali svůj hlas ODS, nebo TOP 09, a kteří se na škále levice-pravice zařadili k pravici, nebo pravému středu. Názory respondentů na pravomoci prezidenta se velmi výrazně lišily podle důvěry k prezidentovi. Ti, kdo mu důvěřují, jsou častěji pro rozšíření (23 %) nebo zachování (59 %) současných pravomocí a méně často pro zúžení (12 %), zatímco u skupiny nedůvěřujících je pro zúžení pravomocí prezidenta 36 %, pro zachování 46 % a pro rozšíření pouze 8 %.

Tabulka 2: Prezident má mít pravomoc ...² (v %)

	udělit amnestii, milost či zmírnit trest odsouzeným				zastavit soudní řízení proti obviněným			
	únor 2004	leden 2012	březen 2013	leden 2014	únor 2004	leden 2012	březen 2013	leden 2014
ano, ale jen se souhlasem jiné politické instituce	43	41	53	46	33	39	39	37
ano, samostatně	46	44	23	34	22	25	16	22
ne	9	10	20	17	38	29	41	36

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 13. – 20. 1. 2014, 1105 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Necelá polovina českých občanů (46 %) se domnívá, že prezident by měl mít pravomoc se souhlasem jiné politické instituce udělit amnestii, milost či zmírnit trest odsouzeným osobám a další třetina (34 %) si myslí, že by o těchto věcech měl mít právo rozhodovat zcela samostatně. Pouze necelá pětina dotázaných (17 %) vyjádřila názor, že udělení amnestie, milosti a zmírnění trestu odsouzeným osobám vůbec nemá být v pravomoci prezidenta.

Česká veřejnost je poměrně rozpolcena v názorech na to, zda by mělo být pravomocí prezidenta zastavit soudní řízení proti obviněným. Více než třetina oslovených (37 %) se vyslovila pro to, aby toto bylo pravomocí prezidenta, ale jen se souhlasem jiné politické instituce, další více než třetina (36 %) se domnívá, že by to vůbec nemělo být pravomocí prezidenta. Pětina českých občanů (22 %) pak vyjádřila názor, že prezident by měl mít právo zcela samostatně rozhodnout o zastavení soudního řízení proti obviněným.

² Otázka: „Domníváte se, že prezident ČR má mít pravomoc: a) udělit amnestii, milost či zmírnit trest odsouzeným osobám, b) zastavit soudní řízení proti obviněným. Varianty odpovědí: ano, samostatně; ano, ale jen se souhlasem jiné politické instituce; ne; neví.“

V porovnání s šetřením realizovaným v březnu loňského roku vzrostl podíl lidí, kteří si myslí, že o udělení amnestie, milosti, či zmírnění trestu odsouzeným osobám by měl prezident rozhodovat zcela samostatně, o 11 procentních bodů, zůstává však o 10 procentních bodů nižší, než tomu bylo v lednu 2012. Roli zde pravděpodobně sehrála částečná amnestie udělená prezidentem Václavem Klausem na počátku roku 2013.

Podíl respondentů, kteří si myslí, že prezident by měl mít pravomoc zastavit soudní řízení proti obviněným osobám, ale pouze se souhlasem jiné politické instituce, byl v letech 2012 až 2014 poměrně stabilní. Podíl těch, kteří si myslí, že o této záležitosti by měl prezident mít právo rozhodovat zcela samostatně, oproti šetření z března 2013 vzrostl o 6 procentních bodů a vrátil se tak téměř na úroveň, jaké dosahoval v lednu 2012. Výrazně se proměňoval podíl dotázaných, kteří vyjádřili názor, že zastavení soudního řízení proti obviněným by vůbec nemělo být v pravomoci prezidenta republiky. Podíl zastánců tohoto názoru nejprve mezi roky 2012 a 2013 vzrostl o 12 procentních bodů a mezi roky 2013 a 2014 pak naopak o 5 bodů klesl.

V názorech na tyto otázky se jednotlivé skupiny obyvatel výrazněji nelišily. Lidé, jež prezidentovi vyjadřují důvěru, ale častěji vyslovili názor, že prezident by měl mít pravomoc udělit amnestii, milost či zmírnit trest odsouzeným osobám a zastavit soudní řízení proti obviněným zcela samostatně na základě vlastního uvážení.

V lednovém výzkumu jsme se dále zaměřili na pravomoci prezidenta ve vztahu k Poslanecké sněmovně, České národní bance a Ústavnímu soudu.

Tabulka 3: Pravomoc prezidenta rozpustit Poslaneckou sněmovnu a vypsat nové volby³ (v %)

	duben 2002	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2011	leden 2012	březen 2013	leden 2014
ve výjimečných případech daných Ústavou	72	63	69	74	66	66	69	72
kdykoli sám rozhodne, že to vyžaduje politická situace	7	18	14	12	17	18	16	14
nikdy	7	8	7	4	7	7	7	9

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví.“

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 13. – 20. 1. 2014, 1105 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Sedm z deseti českých občanů (72 %) si přeje, aby pravomoc rozpustit Poslaneckou sněmovnu a vyhlásit nové volby byla vyhrazena jen pro výjimečné případy dané ústavou, 14 % by prezidentovi dovolilo použít ji kdykoli podle svého uvážení. Pouze necelá desetina (9 %) veřejnosti je zcela proti existenci této pravomoci. V porovnání s posledním výzkumem realizovaným v březnu 2013 nedošlo v názorech české veřejnosti na tuto pravomoc k žádnému výraznějšímu posunu.

Že prezident by vůbec neměl mít pravomoc rozpustit Poslaneckou sněmovnu a vypsat nové volby, tak tento názor častěji vyjádřili potenciální voliči TOP 09 a podnikatelé nebo OSVČ a respondenti se středním vzděláním bez maturity, nebo vyučení. Dotázaní s vysokoškolským stupněm dosaženého vzdělání, vyšší odborní nebo vedoucí zaměstnanci a respondenti, kteří se sami z hlediska politické orientace řadí napravo, častěji vyslovili názor, že prezident má mít možnost tuto pravomoc využívat jen ve výjimečných případech vymezených Ústavou. Lidé deklarující špatnou životní úroveň vlastní domácnosti, a ti, kteří podle svých slov mají důvěru k prezidentovi, si častěji myslí, že by měl mít prezident takovou pravomoc kdykoliv sám rozhodne, že to vyžaduje politická situace.

³ Otázka: „Za jakých okolností má mít prezident pravomoc rozpustit Poslaneckou sněmovnu a vypsat nové volby? Nikdy, jen ve výjimečných případech vymezených ústavou, nebo kdykoli sám rozhodne, že to politická situace vyžaduje?“

Tabulka 4: Pravomoc prezidenta zamítnout parlamentem přijatý zákon⁴ (v %)

	duben 2002	duben 2005*	leden 2007	leden 2008	leden 2011	leden 2012	březen 2013	leden 2014
ano, s možností přehlasování parlamentem	50	43	46	44	43	41	43	50
ano, s konečnou platností	15	27	25	28	31	35	40	26
ne, nemá mít tuto pravomoc	14	17	16	16	13	14	9	15

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví.“

** Do dubna 2005 bylo znění otázky následující: „Má mít prezident pravomoc odmítnout parlamentem přijatý zákon (tzv. právo veta)? Ano, s konečnou platností, ano, ale parlament by měl mít možnost toto veto přehlasovat početnější většinou, nebo ne?“*

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 13. – 20. 1. 2014, 1105 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Tabulka 4 se týká pravomoci prezidenta zamítnout zákon přijatý parlamentem, tj. uplatnit právo veta. Pro aktuálně platnou ústavní možnost prezidenta vetovat zákon, o němž znovu hlasuje a může jej proti vetu prezidenta potvrdit Poslanecká sněmovna, se vyslovila polovina dotázaných (50 %). Alternativnímu řešení, že by prezident mohl vetovat zákony s konečnou platností, je otevřena čtvrtina českých občanů (26 %). 15 % respondentů pak vyjádřilo názor, že odmítnutí parlamentem přijatého zákona (tzv. právo veta) by vůbec nemělo být v pravomoci prezidenta.

Aktuální podíl občanů, kteří si myslí, že by prezident neměl mít právo veta ve vztahu k zákonům přijatým parlamentem, je v současnosti srovnatelný s těmi z let 2005 až 2012. V letech 2007 až 2013 v české společnosti postupně sílil názor, že prezident by měl možnost přijatý zákon vetovat s konečnou platností, v aktuálním šetření došlo ale k obratu a podíl zastánců tohoto názoru se vrátil na úroveň z roku 2007. Naopak názor, že prezident by měl mít možnost odmítnout zákon přijatý parlamentem, ale parlament by měl mít možnost toto veto přehlasovat početnější většinou, zastává v současnosti nejvíce lidí od roku 2005.

Respondenti, kteří se sami zařadili na pravou stranu politického spektra, a potenciální voliči TOP 09 častěji vyjadřovali názor, že prezident by vůbec neměl mít pravomoc odmítnout parlamentem přijatý zákon. Názor, že by prezident měl mít právo veta, ale parlament by zároveň měl mít možnost toto veto přehlasovat početnější většinou, častěji uváděli respondenti s vysokoškolským vzděláním, lidé označující svoji životní úroveň jako dobrou a podle stranických preferencí příznivci KDU-ČSL. Dotázaní radící se sami k levici a ti, kteří by podle svých slov ve volbách odevzdali svůj hlas KSČM, se častěji domnívali, že prezident by měl mít pravomoc odmítnout parlamentem přijatý zákon, a to s konečnou platností. Stejný názor častěji zastávají také lidé, jež v našem šetření vyjádřili prezidentovi svoji důvěru.

⁴ Otázka: „Má mít prezident pravomoc odmítnout parlamentem přijatý zákon (tzv. právo veta)? Ano, s konečnou platností; ano, ale parlament by měl mít možnost toto veto přehlasovat početnější většinou; ne, prezident nemá mít tuto pravomoc?“

Tabulka 5: Role prezidenta při jmenování členů bankovní rady ČNB⁵ (v %)

	duben 2002	leden 2012	březen 2013	leden 2014
má jmenovat členy rady, ale guvernéra se souhlasem předsedy vlády	36	38	43	35
má jmenovat pouze část členů rady	19	21	19	23
má jmenovat členy rady i guvernéra dle vlastního uvážení	6	10	14	10
nemá jmenovat členy rady	13	11	8	13

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví.“

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 13. – 20. 1. 2014, 1105 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Pouze desetina českých občanů (10 %) se domnívá, že by měl mít prezident právo jmenovat všechny členy i guvernéra České národní banky pouze na základě vlastního uvážení. Naopak jen o málo více než desetina (13 %) respondentů vyslovila názor, že jmenování členů bankovní rady by vůbec nemělo být v pravomoci prezidenta. Více než třetina dotázaných občanů (35 %) vyslovila názor, že prezident by měl mít pravomoc jmenovat členy bankovní rady na základě svého vlastního uvážení a guvernéra ČNB se souhlasem předsedy vlády. Podle čtvrtiny respondentů (23 %) má prezident jmenovat pouze část členů bankovní rady ČNB (například třetinu, zbytek by byl jmenován jinými ústavními činiteli).

Aktuální rozložení názorů na pravomoci prezidenta ve vztahu k jmenování členů bankovní rady ČNB je srovnatelné se situací v lednu 2012. V porovnání s výzkumem realizovaným v březnu 2013 poklesl podíl dotázaných, podle kterých by měl prezident jmenovat členy bankovní rady na základě vlastního uvážení a guvernéra ČNB se souhlasem předsedy vlády, o 8 procentních bodů a o 4 procentní body poklesl podíl občanů, podle jejichž názoru má prezident jmenovat všechny členy bankovní rady ČNB i jejího guvernéra zcela na základě vlastního uvážení. Od března 2013 naopak přibýlo dotázaných, podle kterých prezident nemá jmenovat členy bankovní rady vůbec, případně pouze jejich část.

V názorech na roli prezidenta při jmenování členů bankovní rady ČNB se jednotlivé skupiny obyvatel výrazněji nelišily, pouze lidé, kteří by podle svých slov ve volbách podpořili TOP 09, častěji uváděli, že prezident nemá jmenovat členy bankovní rady, a potenciální voliči KSČM naopak častěji vyjadřovali názor, že prezident má jmenovat všechny členy i guvernéra na základě vlastního uvážení. Také v této otázce existuje výrazná diference z hlediska důvěry k prezidentovi. Důvěřující jsou častěji pro, aby všechny členy bankovní rady včetně guvernéra jmenoval sám prezident na základě vlastního uvážení, nebo v případě guvernéra se spolupodpisem premiéra, zatímco nedůvěřující více inklinovali k názoru, že prezident by měl jmenovat pouze část členů bankovní rady, nebo nemá jmenovat členy bankovní rady vůbec.

⁵ Otázka: „Jak má podle Vás prezident jmenovat členy bankovní rady České národní banky? Má jmenovat všechny členy i guvernéra na základě vlastního uvážení, má jmenovat členy bankovní rady na základě svého uvážení a guvernéra ČNB se souhlasem předsedy vlády, má jmenovat pouze část členů (např. třetinu, zbytek by byl jmenován jinými ústavními činiteli), nemá jmenovat členy bankovní rady.“

Tabulka 6: Role prezidenta při jmenování soudců ústavního soudu⁶ (v %)

	duben 2002	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2011	leden 2012	březen 2013	leden 2014
má jmenovat všechny soudce se souhlasem jiného ústavního činitele	44	36	34	33	37	39	41	41
má jmenovat pouze část soudců, zbytek jiní činitelé	17	22	24	25	22	22	24	26
má jmenovat všechny soudce sám	10	19	16	13	15	13	16	12
nemá jmenovat soudce ÚS	8	8	8	8	8	9	6	8

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 13. – 20. 1. 2014, 1105 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Poslední tabulka se zabývá prezidentskou pravomocí jmenovat ústavní soudce. Přibližně dvě pětiny populace (41 %) upřednostňují podmínit jmenování soudců souhlasem jiného ústavního činitele, asi čtvrtina populace (26 %) by si přála, aby prezident sám jmenoval jen část ústavních soudců, a konečně o málo více než desetina dotázaných (12 %) by byla pro systém, kdy prezident jmenuje všechny soudce sám pouze na základě vlastního uvážení. Proti pravomoci prezidenta jmenovat soudce se v aktuálním měření postavilo 8 % respondentů.

Aktuální výsledky jsou srovnatelné s těmi dosaženými v březnu 2013, mírně pouze poklesl podíl těch, kteří vyjadřují názor, že všechny soudce Ústavního soudu má jmenovat prezident jen na základě vlastního uvážení (pokles o 4 procentní body).

Dotázaní, kteří by ve volbách podle svých slov volili TOP 09, častěji vyjádřili názor, že prezident by neměl mít pravomoc jmenovat soudce Ústavního soudu. Naopak lidé, kteří se sami zařazují k levici, častěji uváděli, že prezident by měl jmenovat všechny soudce Ústavního soudu na základě vlastního uvážení. Pro to, aby prezident jmenoval pouze část ústavních soudců, se častěji vyslovili respondenti označující svoji životní úroveň jako dobrou. Názor, že prezident má jmenovat ústavní soudce se souhlasem některého z vysokých ústavních činitelů, spolu s možností, že prezident má jmenovat všechny ústavní soudce podle svého uvážení, byla významně častější mezi dotázanými, kteří prezidentovi důvěřují, zatímco nedůvěřující častěji uváděli, že prezident má jmenovat jen část soudců nebo že je nemá jmenovat vůbec.

⁶ Otázka: „Jak má podle Vás prezident jmenovat soudce ústavního soudu? Má jmenovat všechny ústavní soudce na základě vlastního uvážení, má jmenovat všechny ústavní soudce se souhlasem některého z vysokých ústavních činitelů (např. premiéra nebo předsedy některé z komor parlamentu), má jmenovat pouze část ústavních soudců, např. třetinu, zbytek by byl jmenován jinými ústavními činiteli, nebo nemá jmenovat soudce ústavního soudu?“